

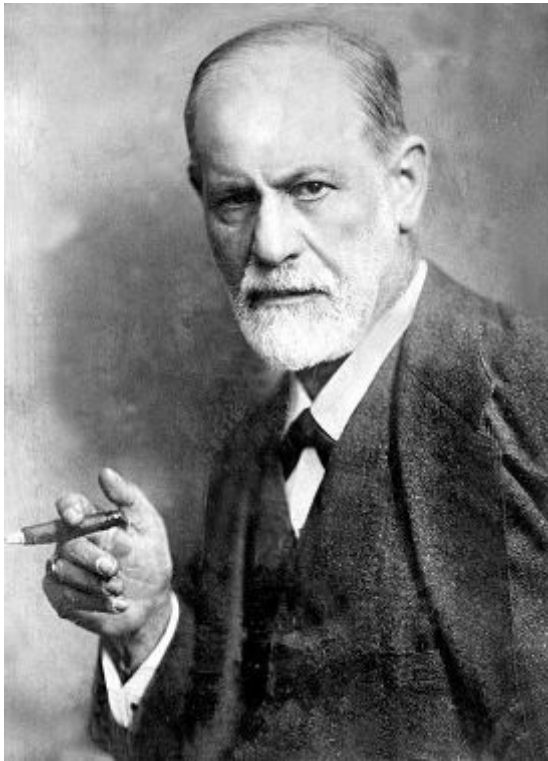
התיאוריה הפסיכואנליטית של פרויד (1856-1939)

אסוציאציות חופשיות? הספה של פרויד

רקע וביוגרפיה

- רקע היסטורי קצר
- הביוגרפיה של פרויד
- ראשית התיאוריה הפרוידיאנית:
היסטוריה והתפתחות
ה"טיפול בדיבור"

מודלים עיקריים בפסיכואנליזה

- המודל הטופוגרפי - עוסק בתיאור רובדי האישיות ברמות מודעות שונות.
- המודל הסטרוקטוראלי - עוסק במבנים היפותטיים באישיות.
- המודל הדינאמי - מתאר את הדינאמיקה של האנרגיות והכוחות הפועלים באישיות.
- מודל ההתפתחות הפסיכוסקסואלית - עוסק בהתפתחות האישיות על פני רצף של התפתחות מינית.

המודל הטופוגרפי (מודל הקרחון)

- **המודע** – כל הנמצא בהכרה ברגע נתון
 - **סמוך למודע** - כל מה שכרגע אינו מודע אך יכול להיעשות כזה דרך מאמץ. משמש גם בתפקיד צנזור.
 - **הלא מודע** - חומרים נפשיים חבויים. אם נהיה מודעים אליהם הם יאיימו עלינו או יעוררו בנו סלידה ודחייה.
- תהליכי חשיבה ראשוניים ומשניים
- הרעיונות בלא מודע שואפים להגיע למודע, אך הצנזורה במודע מאפשרת להם לעבור רק דרך טרנספורמציה והסוואה.

המודל הסטרוקטוראלי

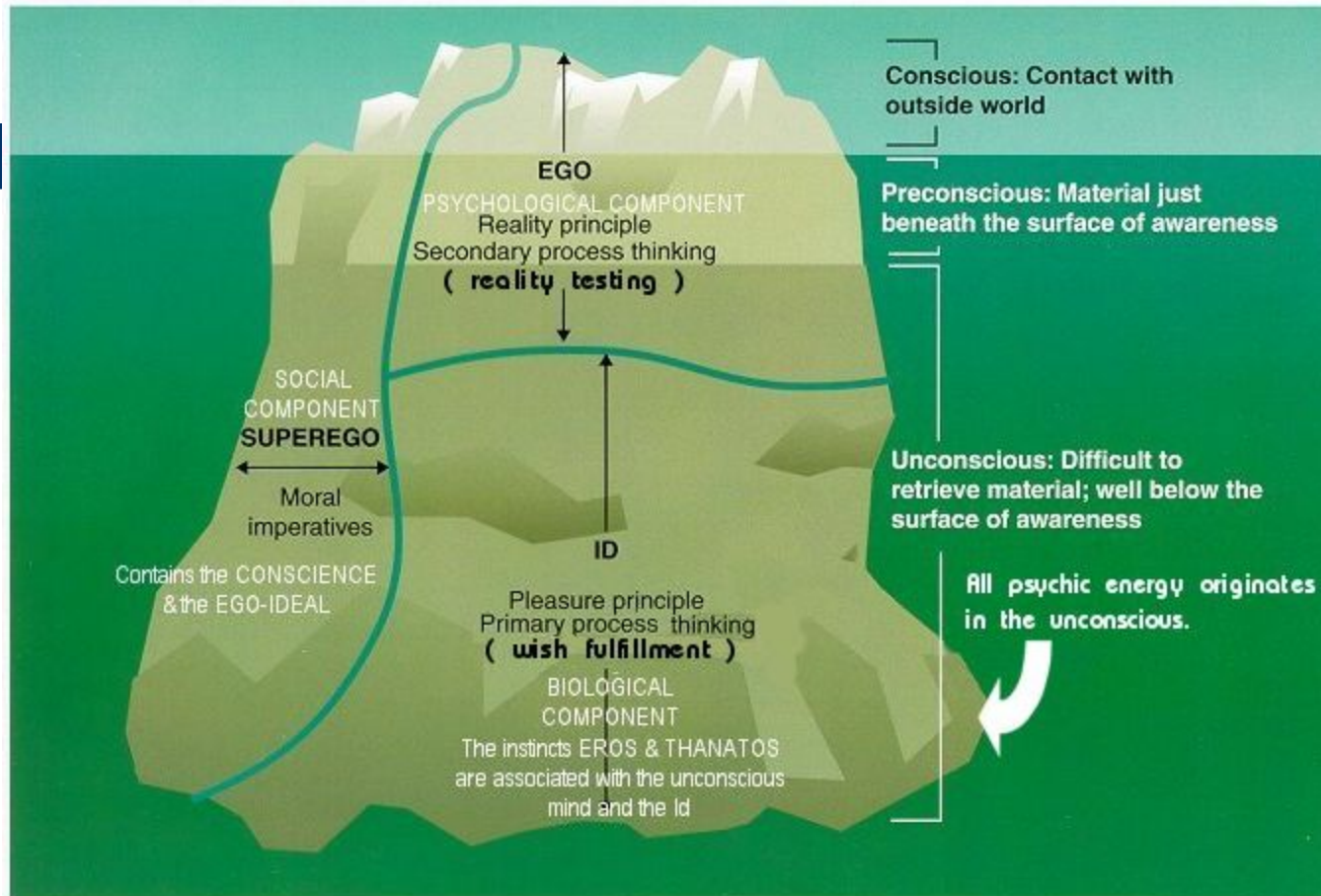
- **סתמי (איד)** - החלק המולד של האישיות הכולל את האינסטינקטים (הייצוגים הנפשיים של הצרכים הגופניים). הסתמי הוא מאגר הליבידו. פועל לפי עיקרון העונג. כל פעולה של הסתמי מונעת בכדי להפחית מתח ולהימנע מאי נעימות. לשם כך עומדים לרשותו שני אמצעים: **רפלקסים ותהליכים ראשוניים**.

המודל הסטרוקטוראלי - המשך

- **אני (אגו)** - האני מתפתח כתוצאה מחשיפה לגירויים חיצוניים. פועל לפי **עיקרון המציאות**: כיצד ניתן דרך המציאות לספק את הדחף, מתי ואיפה. האני אחראי לשימוש במנגנוני הגנה-המרחיקים את הדחפים האסורים או המסוכנים מהמודעות.
- **אני עליון (סופר אגו)** - מייצג הפנמה של הערכים המוסריים המצפון והאידיאלים החברתיים. הסופר אגו מתפתח בתגובה לחיזוקים ועונשים מההורים אשר מופנמים ל"ענישה פנימית". כאשר מפרים את הסטנדרטים של הסופר אגו, או אפילו עולה הדחף לעשות זאת- מתעוררת אשמה וחרדה.

דימוי הקרחון של פרויד

Freud's model of personality structure

המודל הדינאמי

- הנפש מונעת ע"י אנרגיה פסיכית אשר מקורה בסתמי. הנפש כפופה לחוק שימור האנרגיה.
- כל אינסטינקט מורכב מארבעה מרכיבים: **המקור** הוא מצב גופני של עוררות או של צורך. **המטרה** היא לבטל את העוררות הגופנית. **האובייקט** הוא דבר מה, וכן התנהגויות הדרושות, בכדי לספק את הצורך. **הדחף** הוא האנרגיה, הכוח המניע את האדם, ועוצמתו גדלה ככל שגדל הצורך.
- התיאוריה הפסיכואנליטית מתארת כל התנהגות כהשקעת אנרגיה באובייקט – **קתקסיס**. או כמכשול המונע את סיפוק האינסטינקט – **אנטיקתקסיס**.

המודל הדינאמי - המשך

- האנרגיה הפסיכית מגולמת באינסטינקטים משני סוגים: **חיים (ארוס)** - מטרתם לשמר את האדם ולדאוג לקיומו. שואפים לתנועה.
- **מוות (תאנאטוס)** - שואפים לסטטי. הרס וכליה של הגוף והאדם.
- מטרת החיים היא להגיע לסיפוק הצורך, לנירוונה.
- האני והאני העליון מקבלים אנרגיה דרך תהליך ההזדהות – הפנמה של דמות חיצונית.

חרדה ומנגנוני הגנה

- חרדה מציאותית, חרדה נירוטית וחרדה מוסרית
- מנגנוני הגנה: א. עובדים ברמה הלא מודעת
- ב. מסלפים את המציאות או מעוותים אותה
- ג. צורכים אנרגיה פסיכית.

- בכל מנגנוני ההגנה יש אלמנט של הדחקה – סילוק דחפים / מחשבות מהמודע ללא מודע בשל איום על האני.

מנגנוני הגנה

- הכחשה (Denial)
- השלכה (projection)
- התקה (displacement)
- רציונליזציה (rationalization)
- אינטלקטואליזציה (intellectualization)
- תגובת היפוך (reaction formation)
- רגרסיה / נסיגה (regression)
- עידון (sublimation)
- הזדהות / הפנמה (introjection)
- בידוד (isolation)
- ביטול (undoing)

מודל ההתפתחות הפסיכוסואלי

- האישיות מתפתחת בשלבים בהם הדחף המיני עובר ערוצי ביטוי שונים
- בכל שלב ישנו אזור ארוטוגני (מענג) אחר ודרכי סיפוק תואמות לאותו איזור.
- השארות של אנרגיה מרובה בשלב כלשהו ואי העברתה לשלב הבא נקרא **קיבעון**. קיבעון יכול להיות שלילי או חיובי.
- אופני הסיפוק בילדות מעצבים את האישיות הבוגרת

השלב האוראלי (0-1)

- התקשורת עם העולם דרך הפה.
- שני אופנים לפעילות אוראלית: בליעה ונשיכה (שלב מתקדם יותר כאשר צומחות השיניים).
- בליעה ונשיכה יכולות להתבטא באופנים שונים גם בבגרות ביחסים חברתיים ובתפקודו של האדם בעולם.
- תלות מאפיינת את השלב הזה.

שלב אנאלי (2-3)

- האזור הוא פי הטבעת. מתגלה השליטה בשרירים
- ילדים נהנים ממשחק בהפרשות שלהם, ובסוגרים (משחקי בוץ, שלוליות וכו'). דרישות ההורים מהילד מפריעות למשחק הזה.
- ביטויים ראשונים של עצמאות, כוח ושליטה.
- דרישות חריפות מידי של ההורים, או בשלב מוקדם מידי, יכולות להניב עצירה או התפרצות.
- עצירה והתפרצות יכולות להופיע גם בבגרות באופנים שונים.
- התפתחות סדיזם –מזוכיזם: השגת הנאה מינית מפגיעה באחרים (שחרור) או בעצמי (עצירה).

השלב הפאלי (3-5)

- האזור הארוטוגני הוא אברי המין (אוננות ופנטזיות ארוטיות על כיבוש האם)
תסביך אדיפוס – פנטזיות על סילוק האב מעוררות חרדת סירוס. הפתרון הוא הזדהות עם האב (התפתחות האני העליון)
- **תסביך אלקטרה** – קנאת פין ותחושת פגימות מעוררות כעס על האם וכמיהה לאב. לבסוף הזדהות עם האם אשר משיגה את האיבר החסר.
- קיבעון בשלב זה יביא ל:
 - ✓ עיסוק יתר בתחרותיות הישגיות וקנאה
 - ✓ קרירות מינית: האובייקט המיני בלא מודע עדיין נחשב לאובייקט אסור: פריג'ידיות או אימפוטנציה.
 - ✓ מתאהבים רק בבלתי מושגים...כאלה ששיכים למישהו אחר.
 - ✓ נהנים רק מפתיינות וכיבוש ואז מאבדים עניין.
 - ✓ מתאהבים בבני זוג מבוגרים...
 - ✓ קשיים בעבודה מול דמויות סמכות... מתקשים לשמור על עבודה בגלל מאבקים אישיים עם דמויות סמכות...
 - ✓ רכישת סופר אגו מחמיר – מקור הנורוזות עפ"י פרויד

שלב החביון (6- תחילת התבגרות)

- הדחפים המיניים מודחקים ללא מודע.
- הילד מפנה משאבים לרכישת ידע ומיומנויות חברתיות.
- לא נחשב לשלב בהתפתחות פסיכוסקסואלית כי אין בו התמקדות באזור ארוטוגני מסוים.

השלב הגניטאלי (10 ומעלה)

- הדחפים המיניים שבים ועולים באופן שמערב את כל האזורים הארוטוגניים.
- מטרת הפעילות המינית היא רבייה.

ההבדל בין מיניות ילדית למיניות בוגרת:

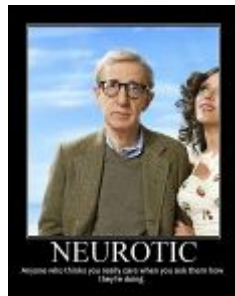
- בילדות האנרגיה המינית מרוכזת בעצמי כל פעם באזור אחר והסיפוק הוא עצמי (חיפוש הנאה נרקסיסטית). בבגרות המיניות מופנית כלפי אובייקט חיצוני.
- התמודדות בריאה עם התעוררות הדחפים המיניים והפנטזיות מהשלב הפרה-גניטאלי על ידי התקה (מציאת בן זוג דומה להורה), שימוש באנרגיה מינית על ידי פעילות סובלימטיבית (רכישת ידע, סקרנות אינטלקטואלית... שימוש באנרגיה הרסנית: עבודה, ספורט...)

פסיכופתולוגיה: הבדל בין בריא ופתולוגי הינו הבדל כמותי ולא איכותי.

מקור הפתולוגיה הוא חוסר איזון בין 3 מבני האישייות

- **נירוזזה**- כאשר האני העליון נוקשה מדי ואין אפשרות לביטוי דחפים. הדבר מאלץ את האגו לעוות במידה ניכרת דחפים, רגשות ומחשבות והפתרון הוא דרך סימפטום. (OCD)
- **פסיכוזזה**- אני חלש אשר נכנע לדחפי הסתמי. האדם פועל עפ"י תהליכים ראשוניים.
- **פרוורסיה**- אגו לא בשל וילדותי. האגו מאפשר לפנטזיות ילדיות ביטוי במציאות ללא עכבות כמו מציצנות, וחשיפת איברים. פרויד קושר את הפארפיליות לחרדת סירוס, מדובר בגבר הסוטה אשר משתוקק לכל דבר אחר (הצצה, בגד, מכות, ילדים) -רק לא לקשר עם אישה בוגרת.

טיפול

- מטרת הטיפול: לחשוף קונפליקטים מהלא מודע ולמצוא להם פתרונות גמישים ומסתגלים אשר לוקחים בחשבון נתונים חדשים שלא היו בעת היווצרות הקונפליקט:
- דרכים להגיע ללא מודע:
- 1. אסוציאציות חופשיות
- 2. ניתוח חלומות
- 3. העברה – המטופל ממחז את מערכות היחסים המוקדמות שלו מול המטפל.

הנחיות לניתוח מקרה

- הוצאת המאפיינים העיקריים של האישיות.
- קריאה ראשונית ורישום אסוציאציות לכל מיני תיאורים.
- בחירה בזרם מרכזי לניתוח
- קריאה שנייה וניסוח השערות וקווי עדויות.
- עריכת ההשערות בצורה הגיונית שתספר את סיפור המקרה.